Hi n nay, trên toàn qu c có h n 1000 đ u báo, t p chí, b n tin, t p san các lo i v i n i dung phong phú, hình th c đa d ng, đ c p h u h t m i lĩnh v c. Vai trò quan tr ng c a báo chí trong đ i s ng xã h i ngày nay càng đ c kh ng đ nh và nâng cao. Đ đ t đ c thành t u r c r đó, báo chí Vi t Nam đã tr i qua ch ng đ ng phát tri n đ y khó khăn, ph n đ u không ng ng su t g n m t th k r i qua - t n n móng là nh ng nhà báo, nh ng t báo qu c ng đ u tiên.

Nhà báo Vi t Nam đ u tiên

Nhà báo Vi t Nam đ u tiên là ***Tr ng Vĩnh Ký*** (1837 - 1898), tên t là S T i, tên thánh là Jean Baptiste hay Pétrus Ký; quê Vĩnh Thanh, Tân Minh, Vĩnh Long (nay thu c B n Tre).

N i ti ng th n đ ng, hi u h c, ngay t bé Tr ng Vĩnh K đã thông th o ch Hán và qu c ng , đ c m t linh m c đ a đ n Cái Nhum h c ti ng Latinh. Sau đó, qua h c tr ng Pinhalu Campuchia. Kho ng năm 1851 -1858 đ c c p h c b ng tr ng Pénang trên n Đ D ng. Năm 1863, ông làm phiên d ch cho phái đoàn nhà Nguy n sang Pháp th ng l ng chu c ba t nh mi n đông. V n c, ông tham gia ho t đ ng xã h i m nh m . Năm 1886, Tr ng Vĩnh Ký c ng tác v i Toàn quy n Paul Bert và có lúc d y ti ng Pháp cho vua Đ ng Khánh. Ít lâu, ông chán n n rút kh i chính tr ng, chuyên tâm vào vi c nghiên c u các khoa h c nhân văn và

ngôn ng .

Tr ng Vĩnh Ký là m t h c gi l n. Ông thông th o 15 th ti ng ph ng Tây, 11 th ti ng ph ng Đông. Ông cũng là thành viên H i Nhân ch ng và Khoa h c mi n Tây n c Pháp, H i Chuyên h c - nói ti ng ph ng Đông, H i Chuyên kh o Văn hoá Á châu... Ông đ c ng i đ ng th i x p vào danh sách 18 nhà bác h c hàng đ u th gi i.

B ng trí tu uyên bác, năng l c c m nh n và sáng t o cao, c ng đ làm vi c nhanh, Tr ng Vĩnh Ký đã t o ra dung l ng tác ph m đ s (h n 100 b sách và hàng nghìn bài vi t) g m nhi u th lo i, nhi u ngành khoa h c, đáng làm chúng ta kinh ng c. Là nhà ngôn ng đ u tiên c a Vi t Nam, Tr ng Vĩnh Ký r t coi tr ng, tin t ng và ph n đ u cho ti ng Vi t, đ a nó thành m t ngôn ng văn hóa ph bi n, mang đ m b n s c văn hóa dân t c. V i lĩnh v c văn h c qu c ng , ông là m t trong s ít ng i tiên phong, ch tr ng thi t l p câu văn xuôi v i "ti ng An Nam ròng", "câu văn tr n tu t nh nói"... Ông cũng là m t trong nh ng nhà d ch thu t đ u tiên, n i ti ng v i vi c d ch các tác ph m ti ng Hán, ti ng Pháp sang ti ng Vi t.

Nh ng đáng nói nh t là công lao to l n, vai trò quan tr ng c a Tr ng Vĩnh Ký trong l ch s báo chí n c nhà. Ông thành l p và làm t ng biên t p nh ng t báo qu c ng đ u tiên, đ ng th i là cây bút ch ch t c a r t nhi u báo khác. Ông đã đ t n n móng và d c s c phát tri n báo chí Vi t Nam theo h ng toàn di n, r ng l n v quy mô, ch t ch v k t c u, đa d ng v phong cách và thu n ti n, g n gũi, hoà đ ng v ph ng th c ti p c n b n đ c.

T báo qu c ng đ u tiên

T báo qu c ng đ u tiên là t ***Gia Đ nh báo***, xu t b n t ngày 15/4/1865 và đ n t n năm 1909 m i đình b n. Đây là m t t tu n báo, nh ng ngày ra không nh t đ nh - khi thì th Ba, khi thì th T ho c th B y. S trang cũng không n đ nh - t 4 đ n 12 trang. Báo có khuôn kh 32 x 25 (cm), giá bán m i s là 0,17 đ ng (n u đ t mua c năm 6,67 đ ng).

Gia Đ nh báo do Tr ng Vĩnh Ký kh i x ng và làm Ch nhi m, cùng c ng tác viên Hu nh T nh C a (Ch bút), Tr ng Minh Ký, Tôn Th T ng.... Ban đ u n i dung bao g m 2 ph n: công v và t p v , v sau có thêm ph n m r ng (ph n kh o c u, ngh lu n).

Ph n công v chuyên v lĩnh v c chính tr , pháp lý và công quy n. Ph n này đăng t i các s c l nh, ngh đ nh, thông t, đ o l nh, ch d .... c a Chính quy n B o h Pháp và Tri u đình Nguy n; nh ng tin v c p b ng, thăng ch c, h ch c, bãi ch c, thuyên chuy n công tác, ho t đ ng quân s, biên b n các cu c h p c a H i đ ng Qu n h t, nh ng tin “dây thép” c a hãng Hanas.

Ph n t p v đ c p nhi u lĩnh v c: kinh t, tôn giáo, văn hoá, xã h i... v i các m c nh l i d n, khuy n cáo, rao gi ng mang tính tuyên truy n hành chính; nh ng tin liên quan đ n l m phát, giá c, s u thu, các báo cáo v tình hình canh nông, th ng m i, k ngh, đ a chính .v.v... Có c m t s b n t ng thu t v l đón, l h i, cu c chiêu đãi, đám tang...

Ph n m r ng có giá tr và s c cu n hút nh t. Đây là ph n kh o c u, ngh lu n v văn hóa, đ o đ c, phong t c, l nghi, t t ng, l ch s, th văn .v.v...Các bài đăng ph n này có th chia làm 3 lo i:

Lo i truy n bá khoa h c th c nghi m - t y t, v sinh, k thu t đ n v t lý, hóa h c, t nhiên h c....

Lo i lu n thuy t nh m c i ti n xã h i - t t t ng, tri t h c, đ o đ c, l ch s đ n tôn giáo, th n h c, chiêm tinh...

Lo i ph bi n khoa h c ngôn ng - g m nh ng sáng tác, s u t m, kh o c u, d ch thu t t ti ng Hán, Pháp, Anh; nh ng chuyên lu n, bình gi ng th văn c, tìm hi u ch Nôm, truy n thuy t, t c ng, ca dao, c tích, ng ngôn....

Ngoài nh ng ph n trên, ***Gia Đ nh báo*** còn có m c qu ng cáo g m nh ng l i cáo d i d ng thông báo, nh n tin, b cáo, cáo phó .v.v... và nh ng l i rao v t nh trên các báo Pháp th i đó.

Tuy còn nhi u đi m h n ch : ch a phân bi t rõ văn phong nói và vi t nên tính ch t nôm na, kh u ng khá đ m nét, hình th c m thu t ch a đ p .v.v... nh ng v i n i dung gi gìn b n s c văn hóa dân t c, ph bi n, c v ũ ch qu c ng , cung c p nh ng ki n th c, thông tin m i m t cho nhân dân, trong su t 44 năm t n t i, ***Gia Đ nh báo*** đã hoàn thành s m nh l ch s c a

mình, x ng đáng là t báo t ng h p có giá tr cao và t o ti n đ cho báo chí Vi t Nam phát tri n .

T BÁO QU C NG T NHÂN Đ U TIÊN

So v i báo qu c ng nhà n c, báo qu c ng t nhân ra đ i mu n h n nhi u. Cu i th k XIX, Sài Gòn ch m i xu t hi n 3 t báo qu c ng t nhân:***Nam K* *, Thông lo i khoá trình, Pha n Yên báo***

.
T
Nam K
c a Alfred (ng i Pháp), còn hai t kia c a t nhân Vi t Nam.

Trong ***L ch s báo chí Vi t Nam t kh i th y đ n năm 1930***(T sách Trí Đăng, Sài Gòn, 1973), Hu nh Văn Tòng cho r ng
Phan Yên báo
c a Di p Văn C ng ra đ i năm 1868, là t báo qu c ng t nhân đ u tiên và là t báo th hai sau
Gia Đ nh báo
. Nh ng trong
Văn h c qu c ng Nam K 1865-1930
(Nhà xu t b n Tr , Thành ph H Chí Minh, 1992), B ng Giang đã ch ng minh rõ r ng
Phan Yên báo
Thông lo i khoá trình
,
Nam K
,
Phan Yên báo
. Nh v y,
Thông lo i khoá trình
là t báo qu c ng t nhân đ u tiên.
ra đ i năm 1898, đình b n năm 1899 và c ba t báo qu c ng t nhân đ u ra đ i sau đ o lu t v báo chí c a Nhà n c Pháp ban hành t i thu c đ a Nam K (ngày 22/9/1881), theo th t là:

Thông lo i khoá trình xu t b n đ nh k h ng tháng và có đánh s th t t ng năm. B t đ u t s báo th nh t (tháng 5/1888) đ n s cu i cùng (tháng 10/1889), trong hai năm ra đ c t t c 18 s . Ba s đ u m i s 12 trang, t s th t tr đi m i s 16 trang. Năm s đ u do m t mình

Tr ng Vĩnh Ký đ m trách toàn b . Sau đó m i có s tham gia, c ng tác c a Tr ng Minh Ký, Hu nh T nh C a, Tr n Chánh Chi u, L ng Kh c Ninh…

Thông lo i khoá trình đ c k t c u, trình bày nh m t cu n sách th i đó. Kh 16 x 23,5 (cm), có trang bìa và trang nhan đ . Nhi u ng i g i nó là *t p san* (d ng *nguy t san*), m t s ng i khác g i là *t p chí*. Nh ng n u căn c vào l i rao tr c v tôn ch và ph ng châm c a báo thì có th g i nó là t *h c báo*.

Thông lo i khoá trình ch y u đăng nh ng bài s u t m và d ch thu t. Vi c s u t m không ch n l c l m, ch c t thu nh p đ c càng nhi u càng t t nh ng tác ph m văn h c dân gian (đ bi t qua ho c đ h c h i): các bài hát dân ca, hò, vè, nh ng câu ca dao, câu đ , ph ng ngôn, t c ng , chuy n vui. V văn h c thành văn, có nh ng bài di n Nôm, nh ng áng văn hay c a ng i x a nh h ch, phú, văn t , th Đ ng lu t. Ngoài ra còn các ghi chép v phong t c t p quán, l ch s , đ a lý; nh ng s u t p v tu ng, chèo, truy n,…

Trong l i *B o* (l i phi l), có nói v m c đích c a báo: “Coi sách d y (t c sách giáo khoa) l m nó cũng nhàm, nên ph i có cái chi vui pha vào m t hai thì nó m i thú. V y ta tính làm ra m t tháng đôi ba l n, m t t p m ng m ng nói chuy n sang đàng, chuy n tam hoàng cu c chí, pha phách l n l o xào b n đ cho h c trò coi ch i cho vui”. Tuy v sau có ghi thêm đ i t ng là gia đình nh ng n i dung và khuynh h ng v n th . Vì v y, ***Thông lo i khoá trình*** không ph i là *t p chí lý lu n*, cũng không h n là t *h c báo* vì nh ng bài đăng không theo ch ng trình riêng c a m t c p h c nào, mà ch y u là s u t m. Do đó, nên coi nó là *t p san* dùng đ đ c thêm ngoài gi không ch dành cho h c sinh. (Chính Tr ng Vĩnh Ký cũng đã ghi ***Thông lo i khoá trình*** vào th m c c a mình là *publication mensuelle* - *nguy t báo, nguy t san*).

Thông lo i khoá trình t n t i đ c 18 tháng thì ph i đình b n do v n đ kinh phí ho t đ ng. M i s , ch bán đ c g n 500 b n, nh ng cũng ch m thu h i v n và nhi u. Ch bút ngao ngán th a nh n: “Th t là h u h ng tâm nh ng ng t n i b t h u h ng s n nên đành…”. Bài *Cho hay*
trong s cu i cùng (tháng 10/1889) chua chát lý gi i: “Nay vì b i không có v n cho đ in luôn ***Thông lo i khoá trình***
n a nên ta c c ch ng đã, ph i đình in”! Đó cũng là tình tr ng khó khăn chung mà báo chí Vi t Nam
g p ph i trong ch ng đ ng đ u./.